

*Віра Анатоліївна Явір,
провідний науковий співробітник
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор політичних наук, старший дослідник
ORCID: 0000-0002-1854-5012*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. З огляду на актуалізацію діяльності держав у сфері етнополітики на міжнародній арені в сучасному світі, постає необхідність обґрунтування специфіки зовнішніх етнополітик окремих держав, дослідження їх конституційно-правового виміру та особливостей його правореалізації. Національна специфіка зовнішньої етнополітики окремо взятої держави свого часу ледве не стала перешкодою для концептуалізації цього феномену – занадто унікальними здавалися держави та їх етнополітики на зовнішній арені для виокремлення загальних характеристик поняття. Відтак метою цієї статті є продемонструвати, як з урахуванням національних відмінностей держави формують зовнішню етнополітику, базуючись передусім на конституційних приписах, які є відображенням головних завдань, викликів, інтересів держави в етнополітичній сфері; задають логіку та форму правореалізації. Іншими словами, конституціоналізація засад зовнішньої етнополітики. Водночас дослідження не ставить завданням глибоке занурення в конституційно-правову специфіку зовнішньої етнополітики якоїсь окремої держави та особливості її правозастосування. Безумовно, домінуватиме український кейс, інші держави обрані рандомно.

Аналіз останніх досліджень. Натепер окремі аспекти зовнішньої етнополітики, зокрема її конституційного виміру, висвітлено у працях: Л. Шкляра, І. Кресіної, Л. Лойко, С. Асланова, М. Дністрянського, Б. Жулканича, К. Вітмана, однак потребують подальшої деталізації та концептуалізації. Методологія дослідження базується на використанні правового, політичного, порівняльного аналізу, системного методу, методів моделювання та кейсів.

Виклад основного матеріалу. Оскільки зовнішня етнополітика держави є продовженням внутрішньої на міжнародній арені, для неї залишатимуться актуальними чинники, які задають національні особливості внутрішньої етнополітики. Відомо, що це етнічний склад населення, динаміка міграційних процесів, геополітичне становище та вектори зовнішньої інтеграції держави, весь історичний етнополітичний бекграунд – етнополітичні конфлікти, етнотериторіальні виклики та претензії внаслідок історичної належності територій держави до інших, інтеграційно-дезінтеграційні процеси та ін.

Найкритичніші для державотворення виклики, завдання, проблеми та національні інтереси у сфері етнополітики майже завжди знаходять відображення в основних законах держав. Саме їх конституціоналізація заслуговує на прискіпливу увагу, оскільки дає уявлення про засади зовнішньої етнополітики держави. Як зауважує І. Деяк, «конституціоналізація» є категорією, яка найбільше відповідає практичному аспекту конституціоналізму, відображаючи динамічну сторону його змісту» [1, с. 96]. Це двосторонній процес, який означає як закріплення цінностей, принципів і прав у тексті конституції, надання їм конституційної сили [2, с. 90], так і впровадження цих конституційних цінностей, принципів і прав у правотворчість та правореалізацію, підпорядкування їм діяльності органів влади держави. Зокрема, процес конституціоналізації передбачає, що конституція встановлює нормативні рамки та юридичні засади ключових суспільних взаємин [3].

Відповідно конституціоналізація засад зовнішньої етнополітики держави може розглядатися як процес закріплення фундаментальних етнополітичних цінностей, принципів, інтересів у конституції, який трансформує їх у обов'язкові засади національного державотворення. Однак текст Основного Закону України не є показовим прикладом конституціоналізації засад зовнішньої етнополітики з багатьох причин. Насамперед через труднощі та перешкоди конституційній модер-

нізації в Україні – процесу оновлення, вдосконалення та адаптації тесту Основного Закону до сучасних вимог державотворення України, суспільних запитів та демократичних стандартів. Крім того, увідповіднення конституційних положень, зокрема, етнополітичним реаліям і міжнародним нормам відбувається в контексті пострадянської трансформації, деколонізації, євроінтеграції, викликів війни та повоєнного відновлення.

Наразі стосуються зовнішньої етнополітики зміни до Конституції 2019 року, якими було законодавчо закріплено набуття повноправного членства в ЄС та НАТО. У преамбулі було підтверджено «європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [4], відповідно за органами державної влади (Верховною Радою – ст. 85, Президентом – ст. 102, Кабінетом Міністрів ст. 116) було закріплено повноваження щодо реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в ЄС та НАТО. Євроінтеграція має колосальний вплив як на внутрішню, так і на зовнішню етнополітику держави, позаяк супроводжується вимогами щодо демократичних стандартів. Політичний блок Копенгагенських критеріїв (1993), виконання яких повинна забезпечити держава – кандидат для вступу до ЄС, передбачає створення стабільних інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини, а також захист прав меншин. У розпал повномасштабного вторгнення 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС з низкою умов, серед яких – реформа законодавства України про національні меншини. На їх виконання було ухвалено нову редакцію закону про національні меншини – «Про національні меншини (спільноти) України» (2023) [5], робота над якою тривала десятиліттями й налічувала кілька десятків відхилених законопроектів.

Нині конституційна модернізація на паузі, Основний Закон України не може бути змінений в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 157), навіть попри невідповідність реаліям суспільних, у досліджуваному випадку етнополітичних, відносин. Неодноразово загадувалося про неприпустимість збереження конституційного статусу російської мови (вільний розвиток, використання і захист російської передбачений ст. 10) як мови національної меншини в умовах російської воєнної агресії; про суперечність антиросійських норм українського законодавства Конституції, які визначають російську мову як «мову національних меншин (спільнот), що є державною (офіційною) мовою держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом» [6] і забороняють її використання в багатьох сферах суспільного життя. Суперечать Основному Закону й інші етнополітичні реалії, насамперед етнотериторіальні, включаючи адміністративно-територіальний устрій з пострадянськими назвами, які в умовах воєнного стану не підлягають деколонізації, бо закріплені в Конституції.

Втім, жодним чином не закликаємо до перегляду тексту Основного Закону на підставі незаконної окупації частини території суверенної України, тим більше, що ст. 157 містить пряму заборону внесення змін до Конституції України, якщо «вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України» [4]. Але потенційна мирна угода, робота над якою триває для досягнення миру в російсько-українській війні, може передбачати визнання факту тимчасової окупації, що однаково не передбачає обов'язкове внесення змін до Конституції. Питання, як саме впливає на конституціоналізацію засад як зовнішньої, так і внутрішньої етнополітики невідповідність Конституції України етнополітичним реаліям, потребує подальшого глибшого дослідження. Але призма його вивчення диктується реаліями воєнного часу.

Водночас для вже повоєнної конституційної модернізації може бути корисним вивчення кейсів конституційного реагування на етнотериторіальні зміни та виклики Вірменії та Азербайджану в ході Нагірно-Карабаського етнополітичного конфлікту. Азербайджан не вносив змін до тексту Конституції, повністю втративши контроль над частиною своєї суверенної території (Нагірним Карабахом) у ході війни з Вірменією у 1990-х роках. Основний Закон Азербайджану увесь час закріплював принципи територіальної цілісності, суверенітету та унітарного устрою держави [7]. Понад 30 років знадобилося Баку для повернення контролю над Нагірним Карабахом воєнним шляхом у 2023 році на тлі послаблення військової підтримки Вірменії Росією через повну залученість її ВПК у російсько-українську війну. Тому з 2024 року невизнана Нагірно-Карабаська республіка була ліквідована. Натепер змінювати Конституцію доведеться вже Вірменії, оскільки Азербайджан головною умовою для укладення мирного договору з Єреваном назвав вилучення з вірменської Конституції згадки про Нагірний Карабах. Показовим є той факт, що Конституція

Вірменії не містить окремих положень про Нагірний Карабах, але згадує у преамбулі Декларацію незалежності Вірменії [8], яка базується на постанові про об'єднання Вірменської СРСР та Нагірного Карабаху, що розцінюється Баку як конституційно-правові підстави для сепаратизації регіону [9]. Нині Єреван працює навіть не над змінами до Конституції, а над новою редакцією Основного Закону, в тому числі конституціоналізуючи територіальні зміни державного кордону.

Для збереження територіальної цілісності України придатнішим є приклад Азербайджану, який категорично відмовився конституціоналізувати територіальні втрати на початку конфлікту й усі роки його перебігу наполягав на єдності та непорушності територіальної цілісності держави, зміцнюючи свої геополітичні позиції, поки не дочекався історичного шансу послаблення підтримки Вірменії Росією, щоб повернути собі втрачену внаслідок зовнішнього втручання територію. До того ж незмінність Конституції України в умовах воєнного часу та поствоєнного врегулювання сприятиме єдності української нації, означаючи підтримку та сигналізуючи про збереження зв'язку з українцями, які залишаються на окупованій Росією території.

Звернемо увагу на зовнішню етнополітику більш віддалених дезінтегрованих держав, насамперед на їх підхід до конституціоналізації територіальних втрат. Наприклад, кіпрський етнополітичний конфлікт – багаторічне протистояння між греками-кіпріотами та турками-кіпріотами, підтримане етнічними батьківщинами (Грецією і Туреччиною відповідно). Конституція Кіпру закріплювала принцип бікомуналізму, що базується на гарантуванні прав двох основних етнічних груп – греків і турків, а також систему етнічного квотування у владі, що в загальному підсумку не спрацювало й не запобігло ескалації конфлікту. Внаслідок турецького воєнного вторгнення 1974 року на підтримку турків-кіпріотів острів був розділений на дві частини: Республіку Кіпр (південь) та самопроголошену Турецьку Республіку Північного Кіпру (північ), яку визнає лише Туреччина.

Територіальні втрати – турецька окупація 37% території острова – не були відображені в тексті Основного Закону. Конституція Республіки Кіпр поширюється на всю територію острова, виходить з принципу єдності й не визнає існування ТРПК, жодних загадок про це державне утворення там немає. Республіка Кіпр розглядає всю територію острова як суверенну й неподільну, відповідно, створення і діяльність на ній будь-яких органів ТРПК вважається нелегітимною. Тож досвід Республіки Кіпр підтверджує, що дезінтеграцію та її наслідки не слід визнавати та конституціоналізувати.

Уточнимо, що під дезінтегрованою державою розуміємо державу: 1) на території якої внаслідок конфліктів, війн, добровільного виходу або сецесії частини її території утворилося декілька держав або/та самопроголошених державних утворень; 2) частина території якої була анексована іншою державою. Причому відмова від конституціоналізації територіальних втрат більше притаманна державам, які втратили території, а не самопроголошеним на цій території утворенням і не державам-агресорам, які, навпаки, поспішають конституціоналізувати анексовані території. Прикладом останнього може бути незаконна процедура включення загарбаної української території в ході російсько-української війни до складу РФ – порядок прийняття у Російську Федерацію та утворення у її складі нових суб'єктів, передбачений ст. 65 Основного Закону держави-агресора. Конституціоналізації територіальних загарбань передувало прийняття так званих декларацій про незалежність, псевдореферендумів, звернень до російського президента про включення непідконтрольної Києву української території до складу федерації на правах суб'єкта. На сьогодні маємо справу з редакцією ст. 65 Конституції РФ, згідно з якою у складі держави-агресора у статусі суб'єктів РФ незаконно фігурує українська окупована територія під назвами «Республіка Крим.. Донецька Народна Республіка, Луганська Народна Республіка... Запорізька область... Херсонська область... місто федерального значення Севастополь» [10].

Це дає підстави простежити чітку закономірність: держава, яка втратила територію внаслідок етнополітичного конфлікту, сепаратизації, анексії, окупації, бореться за суверенітет і відновлення територіальної цілісності, тому відмовляється конституціоналізувати територіальні втрати, тоді як держава-загарбник території або самопроголошена на цій території держава, навпаки, якнайшвидше намагається конституціоналізувати територіальні надбання і в такий спосіб легітимізувати їх перебування у своєму складі.

Прикладом може бути Конституція самопроголошеної Турецької Республіки Північного Кіпру 1985 року, що базується на територіальному поділі острова, в якій ТРПК визначається як суверенна держава на території Північного Кіпру, який перебуває під її юрисдикцією (преамбула). При цьому конституція ТРПК передбачає можливість об'єднання [11] двох частин дезінтегрованої держави шляхом переговорів за умов: згоди турків-кіпріотів на референдумі, створення нової конституційної моделі Кіпру у вигляді спільної держави – федерації, але не шляхом возз'єднання з унітарною Республікою Кіпр. Така модель об'єднання аж ніяк не влаштовує Республіку Кіпр, який користується міжнародним визнанням, є членом ЄС і вважає північну територію острова окупованою Туреччиною.

Тож етнотериторіальні суперечності внаслідок збройних конфліктів – це питання зовнішньої етнополітики, які у продемонстрований вище спосіб набувають відображення в конституціях сучасних держав, і дуже складно піддаються врегулюванню. Позаяк держави, які пройшли етнополітичну дезінтеграцію, що супроводжувалася зовнішнім, особливо збройним, втручанням ззовні, не співпрацюють і не підтримують зв'язків з самопроголошеними або анексованими частинами своєї території та державами, які інспірували таку дезінтеграцію. Уточнимо, що використовуваний у статті термінологічний апарат – «збройний етнополітичний конфлікт» замість «війна» продиктований тим, що війна – це лише одна, хоча й найгарячіша, фаза процесу етнополітичного конфлікту, а саме його ескалація.

Світовий досвід взаємодії дезінтегрованих держав значно рідше містить протилежний підхід – конституціоналізації наслідків дезінтеграції й окреслення шляхів її подолання в конституційному законодавстві. Продиктовано це тим, що кожен випадок етнополітичної дезінтеграції та інтеграції є унікальним, що ставить під сумнів можливість напрацювання загального, універсального алгоритму реінтеграції держави. Ілюстрацією цього підходу є тексти конституцій Республіки Корея та Корейської народної республіки, які зазнали етнотериторіальних втрат у процесі зіткнення інтересів двох наддержав біполярного світу – США та СРСР, і зафіксували ці втрати в них.

До дезінтеграції Корея була колоніальною державою, анексованою Японією, яка у Другій світовій війні втратила свої позиції й колонії. Відтак розподіл (дезінтеграція) Кореї на Північ (контрольовану СРСР – 54,6 % півострова) та Південь (контрольовану США – 45,4 %) відбувся в 1945 році по 38 паралелі за домовленістю між ініціаторами такого поділу. Відтоді державотворення обох корейських держав півострова пішло діаметрально протилежним шляхом – демократії та тоталітаризму. Але обидві зафіксували в своїх основних законах одну з державотворчих цілей – курс на об'єднання держави. Як у Північній, так і у Південній Кореї унікають поняття «дві Кореї», натомість використовують формулювання: «об'єднання Кореї, Корейського півострова, нації», «Півночі та Півдня Кореї», «Південної та Північної Кореї».

Хоча з правової точки зору було б коректніше вживати поняття «дві Кореї», позаяк терміни «розколота» чи «дезінтегрована держава» – більше політичні поняття, ніж правові. Обидві держави користуються міжнародним визнанням, є членами ООН, хоча існують і розвиваються порізно вже понад 80 років. Однак Корея в національній свідомості населення обох частин дезінтегрованої у ХХ столітті держави залишається єдиною, і це набуло відображення в конституційних положеннях, які фіксують намір про об'єднання. У Конституції Південної Кореї бачимо ст. 4 під назвою «Об'єднання, Мир», згідно з якою «Республіка Корея прагне до об'єднання, формує та реалізує політику мирного об'єднання, засновану на принципах свободи і демократії» [12]. Ця конституційна норма закріплює зовнішньоетнополітичний курс Південної Кореї на мирне об'єднання з Північною Кореєю відповідно до демократичних принципів.

Натомість остання прагне, точніше прагнула, до об'єднання на своїх умовах, які жодним чином не корелюють з демократичним розвитком, бо держава перебуває під контролем династичної диктатури, нині представленої Кім Чен Ином. Згідно зі ст. 9 Конституції «Корейська Народно-Демократична Республіка прагне досягти повної перемоги соціалізму в північній частині Кореї шляхом зміцнення народної влади та енергійного проведення трьох революцій – ідеологічної, технологічної та культурної – і возз'єднати країну на засадах незалежності, мирного возз'єднання та великої національної єдності» [13]. Головними перешкодами для об'єднання є тоталітарний режим КНДР, підтримка сусідніх диктатур (Китаю і Росії) та ракетно-ядерна загроза, яку несе така співпраця регіону.

Після останнього загострення відносин діалог між РК і КНДР припинився, Пхеньян повністю відмовився від ідеї об'єднання з Сеулом у своїй зовнішній етнополітиці. Унаслідок цього вилучив із тексту Конституції норми, які стосувалися мирного об'єднання Корейського півострова і навіть визначив Республіку Корея як «ворожу державу» в тексті Основного Закону. Внесення змін до Конституції КНДР (орієнтовно 2024–2025 рр.) супроводжувалося політичними заявами про те, що ідея об'єднання натеper не відповідає сучасній політичній позиції КНДР. Оскільки держава є ізольованою, підсанкційною, то останньої офіційної версії Конституції Північної Кореї англійською мовою у відкритому доступі немає – влада КНДР нерегулярно публікує оновлення на своїх офіційних сайтах. Ознайомитися з корейським форматом документів (hwp) не вдається через відсутність програмного забезпечення. Але для цього дослідження важливий попередній факт конституціоналізації наміру про об'єднання, що можна визначити і як мету зовнішнього етнополітичного розвитку, і як етнополітичний інтерес держави.

Висновки. Конституційний вимір зовнішньої етнополітики держави дає змогу простежити підвалини її формування сучасними державами, що базуються передусім на конституційних приписах, які, своєю чергою, є відображенням головних завдань, викликів, інтересів держави в етнополітичній сфері. Конституціоналізація засад зовнішньої етнополітики держави може розглядатися, зокрема, як процес закріплення фундаментальних етнополітичних цінностей, принципів, інтересів у конституції, який трансформує їх у обов'язкові засади національного державотворення.

Для повоєнної конституційної модернізації в Україні може бути корисним вивчення досвіду конституційного реагування на етнотериторіальні зміни та виклики інших дезінтегрованих держав у процесі формування засад зовнішньої етнополітики. Аналіз взаємодії у конфліктах України, Росії, Азербайджану, Вірменії, Республіки Кіпр, невизнаної ТРПК дає підстави відстежити чітку закономірність: держава, яка втратила територію внаслідок етнополітичного конфлікту, сепаратизації, анексії, окупації, бореться за суверенітет і відновлення територіальної цілісності, тому відмовляється конституціоналізувати територіальні втрати, тоді як держава-загарбник території або самопроголошена на цій території держава, навпаки, якнайшвидше намагається зафіксувати територіальні надбання в конституції і в такий спосіб легітимізувати їх перебування у своєму складі. Світовий досвід взаємодії дезінтегрованих держав значно рідше містить конституціоналізацію наслідків дезінтеграції й окреслення шляхів її подолання шляхом реінтеграції в конституційному законодавстві, але потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Деяк І. М. Конституціоналізація як категорія науки конституційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: Право. Ужгород, 2024. Т. 1. Вип. 85. С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.26>
2. Тупицький О. Що вирішує конституціоналізація як зміст конституційного правосуддя. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 89–101.
3. Пархоменко Н. М. Конституційність та конституціоналізація законодавства України: теоретичні аспекти. *Вісник БДУ*. 2012. Випуск 31. № 1. С. 160–165.
4. Конституція України. Законодавство України. URL: <https://bit.ly/3ZYXFdc>.
5. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України. 2023. Законодавство України. URL: <https://bit.ly/4l21mZ3>
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо врахування експертної оцінки Ради Європи та її органів щодо прав національних меншин (спільнот) в окремих сферах: Закон України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3504-20#Text>
7. The Constitution of the Republic of Azerbaijan. President of the Republic of Azerbaijan. URL: <https://president.az/en/pages/view/azerbaijan/constitution>
8. Declaration on independence of Armenia. CIS Legislation. URL: <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=2902>
9. Пашинян розпорядився підготувати нову Конституцію Вірменії без згадки про Нагірний Карабах. *LB.UA*. URL: <https://bit.ly/4u0nmaP>
10. Constitution of the Russian Federation. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/13004>.
11. T.R.N.C. Constitution. Yüksek Yönetim Denetçisi. URL: <https://ombudsman.gov.ct.tr/Portals/20/Constitution%20of%20TRNC.pdf>

12. Constitution of the Republic of Korea. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=1&lang=ENG
13. Socialist Constitution of the Democratic People's Republic of Korea. URL: <https://bit.ly/47eXSNa>

References

1. Deiak I. M. Konstytutsionalizatsiia yak katehoriia nauky konstytutsiinoho prava. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*: Pravo. Uzhhorod, 2024. T. 1. Vyp. 85. S. 196–201 (in Ukr.) DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.26>
2. Tupytskyi O. Shcho vyrishuie konstytutsionalizatsiia yak zmist konstytutsiinoho pravosuddia. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2021. № 5. S. 89–101 (in Ukr.)
3. Parkhomenko N. M. Konstytutsiinist ta konstytutsionalizatsiia zakonodavstva Ukrainy: teoretychni aspekty. *Visnyk BDU*. 2012. Vypusk 31. № 1. S. 160–165 (in Ukr.)
4. Konstytutsiia Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://bit.ly/3ZYXFdc> (in Ukr.)
5. Pro natsionalni menshyny (spilnoty) Ukrainy: Zakon Ukrainy. 2023. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://bit.ly/4l21mZ3> (in Ukr.)
6. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo vrakhuvannia ekspertnoi otsinky Rady Yevropy ta yii orhaniv shchodo prav natsionalnykh menshyn (spilnot) v okremykh sferakh: Zakon Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3504-20#Text> (in Ukr.)
7. The Constitution of the Republic of Azerbaijan. President of the Republic of Azerbaijan. URL: <https://president.az/en/pages/view/azerbaijan/constitution>
8. Declaration on independence of Armenia. CIS Legislation. URL: <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=2902>
9. Pashynian rozporiadyvsia pidhotuvaty novu Konstytutsiiu Virmenii bez zghadky pro Nahirnyi Karabakh. *LB.UA*. URL: <https://bit.ly/4u0nmaP> (in Ukr.)
10. Constitution of the Russian Federation. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/13004>
11. T.R.N.C. Constitution. Yüksek Yönetim Denetçisi. URL: <https://ombudsman.gov.ct.tr/Portals/20/Constitution%20of%20TRNC.pdf>
12. Constitution of the Republic of Korea. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=1&lang=ENG
13. Socialist Constitution of the Democratic People's Republic of Korea. URL: <https://bit.ly/47eXSNa>

Явір В. А. Конституційний вимір зовнішньої етнополітики держави

Досліджено конституційний вимір зовнішньої етнополітики держави – підвалини її формування сучасними державами, що базуються передусім на конституційних приписах, які є відображенням головних завдань, викликів, інтересів держави в етнополітичній сфері. Запропоновано розглядати конституціоналізацію засад зовнішньої етнополітики держави, зокрема, як процес закріплення фундаментальних етнополітичних цінностей, принципів, інтересів у конституції, який трансформує їх у обов'язкові засади національного державотворення. Доведено, що для повоєнної конституційної модернізації в Україні може бути корисним вивчення досвіду конституційного реагування на етнотериторіальні зміни та виклики інших дезінтегрованих держав у процесі формування засад зовнішньої етнополітики.

Аналіз взаємодії в конфліктах України, Росії, Азербайджану, Вірменії, Республіки Кіпр, невизнаної ТРПК дав змогу простежити закономірність: держава, яка втратила територію внаслідок етнополітичного конфлікту, сепаратизації, анексії, окупації, бореться за суверенітет і відновлення територіальної цілісності, тому відмовляється конституціоналізувати територіальні втрати, тоді як держава – загарбник території або самопроголошена на цій території держава, навпаки, якнайшвидше намагається зафіксувати територіальні надбання в конституції і в такий спосіб легітимізувати їх перебування у своєму складі.

Ключові слова: зовнішня етнополітика, етнополітика, конституціоналізація, дезінтеграція, Україна, Азербайджан, Вірменія, Кіпр, Південна Корея, Північна Корея.

Yavir V. A. The Constitutional Dimension of the State's Foreign Ethnopolitics

The constitutional dimension of a state's foreign ethnopolitics is examined, in particular the foundations of its formation by contemporary states, which are primarily based on constitutional provisions that, in turn, reflect the principal objectives, challenges, and interests of the state in the ethnopolitical sphere. It is proposed to conceptualize the constitutionalization of the principles of a state's foreign ethnopolitics, inter alia, as a process of enshrining fundamental ethnopolitical values, principles, and interests in the constitution, thereby transforming them into binding foundations of national state-building. It is argued that, in the context of post-war constitutional modernization in

Ukraine, the study of comparative experiences of constitutional responses to ethnoterritorial changes and challenges in other disintegrated states during the formation of their foreign ethnopolicy frameworks may prove instructive.

An analysis of interactions in the conflicts involving Ukraine, Russia, Azerbaijan, Armenia, the Republic of Cyprus, and the self-proclaimed Turkish Republic of Northern Cyprus made it possible to identify a consistent pattern: a state that has lost territory as a result of an ethnopolitical conflict, secession, annexation, or occupation seeks to safeguard its sovereignty and restore its territorial integrity and therefore refrains from constitutionalizing territorial losses. By contrast, a state that has seized territory, or a self-proclaimed entity established on such territory, tends to formalize its territorial gains in the constitution as swiftly as possible, thereby attempting to legitimize their incorporation.

Global practice in the interaction of disintegrated states far less frequently reflects the opposite approach - namely, the constitutionalization of the consequences of disintegration and the delineation of pathways for overcoming it within constitutional legislation. This is обусловлено by the fact that each instance of ethnopolitical disintegration and integration is inherently unique, which calls into question the feasibility of developing a universal algorithm for state reintegration.

In the context of post-war constitutional modernization aimed at preserving Ukraine's territorial integrity, the example of Azerbaijan appears particularly instructive. Azerbaijan categorically refused to constitutionalize territorial losses at the outset of the conflict and, throughout its duration, consistently affirmed the unity and inviolability of the state's territorial integrity, strengthening its geopolitical position until a historical opportunity emerged in the form of weakened Russian support for Armenia, enabling it to restore territory previously lost as a result of external intervention. Furthermore, the stability and continuity of the Constitution of Ukraine during wartime and in the post-war settlement period would contribute to the unity of the Ukrainian nation, signaling sustained support for and connection with Ukrainians who remain in territories occupied by Russia.

Keywords: foreign ethnopolicy, ethnopolicy, constitutionalization, disintegration, Ukraine, Azerbaijan, Armenia, Cyprus, South Korea, North Korea.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-226-232

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.02.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026